

15.85x22.73	1/2	48	עמוד	שבתון	07/03/2025	93374097-2
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

מרדכי (מוטי) מרמורשטיין
כלכלן והיסטוריון, ד"ר לתולדות ישראל

הרב יהודה ביבאס – אני אבות הציונות

רחמינו, ויגלה גאולתו במהרה בימינו, אמן. "ועוד דברים כהנה וכהנה, נוראים מאד, אשר הרעידו את לבי וברכי כשלו..." סיכם את החוויה הרב אלקלעי. לפני מספר שנים נתתי ליבי לפירושו של "אור החיים" לפסוק "כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו ובא גואלו הקרוב אליו וגאל את ממכר אחיו" (ויקרא כה, כה): "פרשה זו תרמוז עניין גדול והערה ליושבי תבל... ירצה על משכן העדות אשר הוא אחוזתו יתברך שבו השרה שכניתו, ובעוונותינו נמכר הבית ביד האומות... והודיע הכתוב כי גאולתו היא ביד הצדיק אשר יהיה קרוב לה'... והגאולה תהיה בהעיר לבות בני אדם ויאמר להם: הטוב לכם כי תשבו חוץ גולים מעל שולחן אביכם? ומה יערב לכם החיים בעולם זולת החברה העליונה אשר הייתם סמוכים סביב לשולחן אביכם הוא א-לוהי עולם ברוך הוא לעד? וימאס בעיוניו תאוות הגדמים ויעירם בחשק הרוחני... ובוה יגאל ה' ממכרו. ועל זה עתידין ליתן את הדין כל אדוני הארץ גדולי ישראל, ומהם יבקש ה' עלבון הבית העלוב."

אור החיים אומר בעצם ששיבתו של עם ישראל בגלות 1,700 שנה אחרי חורבן הבית, איננה עוד עונש כי אם חטא. וגדולי ישראל שאינם נוקפים אצבע במטרה לעורר את העם לשיבה לארצו מועלים בתפקידם ועתידים לשלם על כך. בעוד אני מעכל את עוצמתם של דברי "אור החיים", באה וניצבה אל מול עיניי המשתאות עובדה שלא יחסתי לה

של הקהילה היהודית בקורפו. בשנת תקצ"ט ביקש הרב ביבאס לסיים את כהונתו ברבנות בקורפו, ובחורף אותה שנה החל במסע ברחבי אירופה, מתוך מטרה לנסות ולהשפיע על מנהיגי היהדות ברחבי אירופה "לחשב מחדש" את מסלולו של העם היהודי.

במהלך מסעו במדינות הבלקן הוא הגיע לזמלין שבסרביה ונפגש עם הרב אלקלעי, שכינה שם ברבנות. הפגישה הזאת לא ארכה כנראה יותר מכמה שעות, וזו הייתה כנראה גם הפגישה היחידה ביניהם. קשה להפריז בחותם העמוק שהותירה בו פגישה זו כפי שהעיד הרב אלקלעי עצמו: "ואין אני יכול להתאמץ ולהסתיר דברי מוסר השכל אשר שמעתי מפי איש א-לוהים קדוש הרב המופלא וכבוד ה' מלא, המקובל הא-לוהי, כבוד הר"ר יהודה ביבאס הי"ל יש"ל, אשר אמר שחס ושלום, ישראל פשענו ביוצרנו, פנינו לו עורף ולא פנים... ומה אנו עושים, ישראל?... נדים אנו מעיר לעיר לבקש מחייתנו, ואין אנו הולכים לארץ ישראל, ארץ אשר ה' א-לוהיך דורש אותה תמיד... וכבר ידוע שהתעוררות למעלה תלויה בהתעוררות מלמטה, ואמר הקב"ה שובו אלי ואשובה אליכם... תשובה זו באלף ושבוע מאות ושבועים שנה לא נעשתה... אם כן, חס ושלום אבדה תקוותנו חלילה וחס, אלא פירוש הדבר הוא שיבת ישראל לארצם... וכשיאמצו ישראל לעלות ירושלימה... ונראה שנכספה נפשנו לחסות בצל שכנתו, מיד הקב"ה, מתעוררים

הטור השבת מוקדש לזכרם של שירי, אריאל וכפיר ביבס הי"ד, שנרצחו בעזה באכזריות שלא ניתן לתארה, ולירדן ביבס, ראש המשפחה השכול, יבדל"א. רבים וטובים האירו את עיניי שמשפחת ביבס מתייחסת לרב יהודה ביבאס זצ"ל. מן המפורסמות הוא שהרב יהודה אלקלעי הוא ממבשרי הציונות. הוא הגדיר את עצמו, וכך הוא נזכר בתולדות האומה, כ"חולה אהבת ירושלים". תפיסתו הלאומית הקוראת לשיבת עם ישראל לארצו נשענת על יסודות מודרניים והבנה עמוקה לתהליכים החברתיים והמדיניים שעברו על יבשת אירופה, אף כי צומחת כל כולה מתוך העולם היהודי המסורתי, מבלי לוותר על קוצו של יו"ד ממנו.

אולם, מעטים מאוד יודעים שהאיש שהשפיע על הרב אלקלעי יותר מכל בגיבוש תפיסתו המדינית היה הרב יהודה ביבאס. בעקבות הכרתו של הרב אלקלעי כאחד ממבשרי הציונות, הכתיר את הרב ביבאס, לפני יותר מיובל שנים, ההיסטוריון יצחק רפאל מולכו כ"אבי אבות הציונות המדינית", ובהתלהבותו כי רבה קשר לו סופרלטיבים שקשה להפריז בגובהם: "דמות נשרית בעלת קומת ענק שחזתה במלוא היקפה את החזות המדינית של ההווה המתהווה".

רבי יהודה ביבאס מתייחס למשפחה שגלתה מספרד למרוקו וגידלה דורות של תלמידי חכמים. הוא נולד באי גיברלטר, לשם עברו הוריו. בשנת תקצ"ב החל לכהן כרבה

קשה להפריז

בחותם

העמוק

שהותירה

הפגישה בין

הרב ביבאס

לרב אלקלעי,

על האחרון

8.01x12.19	2/2	עמוד 50	שבתון	07/03/2025	93374098-3
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

<<< כל משמעות שעה שקראתי עליה בספרו של מולכו: הרב יהודה ביבאס מתייחס למשפחת "אור החיים". מולכו מספר שם שאביו של רבי יהודה ביבאס, רבי שמואל, "נשא לו לאישה, אחת מבנות משפחת המקובל הנעלה, רבי חיים בן עטר, בעל הספר אור החיים". רבי יהודה ביבאס עצמו כתב: "ואני הקטן חוטר מגזעו ונצר משורשיהם... ולמן העת אשר בא לארצות המערב הרב הנזכר הוא הקדוש נשיא בית אב משפחתנו בארצות מערב הפנימי".

היש ספק מנין נחל הרב יהודה ביבאס את מחשבתו הציונית? היש ספק שאם הרב אלקלעי הוא מאבות הציונות, הרי שהרב ביבאס הוא אבי אבות הציונות? שאור החיים הוא אבי אבות אבותיה של הציונות? הייפלא ששלושת הרבנים הללו נאה דרשו ונאה קיימו ועלו לארץ ישראל?

אבל בזאת לא תם הסיפור. בשנת תר"ז מוציא הרב אלקלעי לאור את ספרו "גורל לה", ובו הוא מציג את תוכניתו ליישום חזון שיבת ציון. כשקוראים את תוכניתו אי אפשר שלא להבחין בדמיון שבינה לבין תוכניתו המדינית של בנימין זאב הרצל, חוזה מדינת היהודים, שהתממשה בהקמת התנועה הציונית כ-40 שנה לאחר פרסומה ב"גורל לה".

מוצאה של משפחת הרצל מזמלין, עירו של הרב אלקלעי. סבו של הרצל, שמעון לייב, התפלל בבית הכנסת של הרב אלקלעי ואף היה בעל התוקע, ואילו אביו של הרצל, יעקב, היה תלמידו של הרב אלקלעי, ומשבגר סייע לרב אלקלעי להוציא לאור את ספריו. לא מן הנמנע, ואף מתקבל על הדעת, שהרצל ראה את ספריו של הרב אלקלעי בביתו, ומן הסתם הייתה להם איזושהי השפעה עליו.

בנחמת ציון תנוחם משפחת ביבס.